

ÜNİTE 5: İSLAM'DA EDEP VE HAYÂ

1. EDEP VE HAYÂ NEDİR?

EDEP YA HÛ

Ne dersiniz?

Resulullah (s.a.):
“Her dinin bir
ahlakı vardır.
İslam’ın ahlakı da
hayâdır.”
(Muvatta, Hüsnu’l-Hulk, 2)

Sizce hayâ sahibi olmanın insan davranışları üzerine etkisi nelerdir?

**İnsan Allah'ın yarattığı en değerli varlıktır.
Diğer varlıklarla karşılaştırıldığında özel bir yere sahiptir.
Evrendeki her şey onun hizmetine sunulmuştur.
Kur'an-ı Kerim'de insanın değeri şu ayette açıkça
ifade edilir:**

**“Gerçekten biz insanoğlunu değerli
kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık
(taşıyacak araçlar ve ilahî kurallar
verdik). Kendilerini en güzel ve temiz
şeylerden rızıklandırdık ve onları
yarattıklarımızın birçoğundan üstün
kıldık.” İsrâ suresi, 70**

Allah insanın en değerli varlık olması için ona akıl vermiştir. İnsan akli sayesinde diğer canlıların yapamadığını yapar. Medeniyetler kurar, yeryüzünü imar eder, icatlarda bulunur. Ancak akıl, insanın değerli sayılması için tek başına yeterli değildir. Çünkü insanı diğer canlılardan ayıran bu özellik onu aynı zamanda kötülöklere de yöneltebilir.

Allah çeşitli zamanlarda insana değer kazandıran, onu diğer canlılara üstün kılan kurallar göndermiştir. Bunlar din kurallarıdır ve aynı zamanda edebini temelini oluşturur.

Edep kurallarının kaynağı dindir. Ancak edep aynı zamanda evrenseldir ve tüm insanlar bu kurallara uymaya istekli olarak yaratılmıştır. Edep şöyle tanımlanabilir: “Edep, dinin gerekli gördüğü ve aklın güzel bulduğu bütün söz ve davranışları kapsar. Uyulması güzel olan görgü kurallarını ve izlenmesi gereken esasları ifade eder. İnsanı iyiliğe ve güzelliğe yönelttiği için, onun övgüye değer özelliklerine de edep denilir.” Edep aynı zamanda zarafet, incelik ve insanlarla güzel ilişkilerde bulunmaktır.

“EDEP BİR TAÇ İMİŞ NUR-İ HUDADAN,
GİY O TAÇI EMİN OL HER BELADAN”

Herkes tarafından benimsenmiş, yapılması güzel bulunan ve toplumda saygı uyandıran davranışlar edebe uygundur. Kişi bu davranışlarla değer kazanır. Örneğin bindiği otobüste ayakta olan yaşlı bir kimseye yer veren genç, yolcuların takdirini ve saygısını kazanır. Ayrıca bu davranışından kendisi de mutlu olur. Kişi böyle davranırken bu konuda bir ilahî emir ya da yasak olduğunu bilmeyebilir.

HAYA ETMEK

Haya, çirkin şey yapmaktan, ayıplanmaktan çekinmektir. Türkçede, utanmak, sıkılmak denir. Hadis-i şerifte: " Allahü tealadan haya ediniz ! " buyuruldu. Allahü tealadan haya etmek, şehvetlerini, yani nefsin isteklerini terk etmekle olur. Hayası olan, Allahü tealadan korkar. Onun razı olmadığı işlerden ve sözlerden kaçınır. Bir hadis-i şerifte: " Haya, imandandır. Fuhuş söylemek, cefadandır.

Oysa yaşlılara saygı konusunda
Hz. Peygamber şöyle söylemiştir:
**“Allah Teâlâ, yaşından dolayı bir
ihtiyara saygı gösteren gence,
yaşlılığında hizmet edecek kimseler
var eder.”**

Tirmizi, Birr ve Sıla, 75.

Bu hadisi bilmese de her insan kendinden
yaşça büyük olan kişilere saygı gösterilmesi
gerektiğini bilir. Bu durum bize edep
kurallarının aynı zamanda
akla ve insanlığın yaratılışına uygun
olduğunu gösterir.

Bizler bazen **edebe aykırı** davranışlarda bulunabiliriz.

Böylesi durumlarda yaptığımız kötü işten dolayı huzursuz olmamız sahip olduğumuz “hayâ” duygusundandır.

Utanma, ar, çekinme anlamlarına gelen **hayâ**, insanların kötü işler yapmasına da engel olur.

Bu duygu, kötü bir davranış yapılmasından önce kişiyi huzursuz eder. Kişi yine de bu kötü işi yaparsa o zaman da yaptığı işten utanmasını ve tekrarlamamasını sağlar.

EDEP YA HU

İslam dininin önemli saydığı bir davranış olan **tevbe** etmenin kökeninde bu duygu yatar.

Bu yüzden **hayâ duygusu** insan yaşamında kötülüklerin azalmasına ve yaşamın güzelleşmesine katkı sağlar.

Hz. Muhammed (sav) hayânın yaşantıyı güzelleştireceğini şöyle belirtmiştir:

“Hayâsızlık ve kötülük her nerede olursa o yeri ve o kimseyi kirletir, hayâ kimde ve nerede olursa orayı süsler ve güzelleştirir.” Tirmizi, Birr ve Sıla, 47

Bu hadisin de dikkat çektiği gibi hayâ duygusu edebe uygun davranılmasına yardımcı olur.

“...Hayâ imandan
bir parçadır.”
(Müslim, İman, 58)

İman her ne kadar kalp ile inanmak anlamına da gelse mutlaka davranışlara yansıyan bir yönü vardır. Hz. Peygamber kalple inanmanın davranışlara yansıyan pek çok görüntüsü olduğunu söyler. Kelime-i Tevhid'in imanın bir parçası olduğunu söylediği hadisinde **utanma duygusunun da müminlerin bir özelliği olduğunu ve kaynağının inanç** olduğunu ifade etmiştir.

Müslim, İman, 58

Hayâ imanın bir gereğidir. Hayâ duygusu Allah'a inanan kişilerin yaşantılarına başlıca iki şekilde etki eder.

Hayâ imanın bir gereğidir. Hayâ duygusu Allah'a inanan kişilerin yaşantılarına başlıca iki şekilde etki eder.

* Hayâ duygusuna sahip insanlar bir kötülük yapmadan önce huzursuz olurlar. O kötülüğü yapmaktan vazgeçebilirler.

* Kötü bir iş ve davranış yapan kişi hayâ duygusu sayesinde utanır. Tevbe etmeye yönelir ve yaptığı o kötü işin duyulmasını istemez. Böylece kötülükler toplumda yayılmaz. Yaptığı çirkin işten utanan kişi o işi tekrarlamaktan uzak kalmaya çalışır.

Düşünelim

Hz. Peygamber şöyle buyurdu:
“Din kardeşini güler yüzle karşılamaktan ibaret bile olsa hiçbir iyiliği küçümseme.”
(Müslim, Birr, 144)

**Yukarıdaki hadiste bir görgü kuralı anlatılmaktadır. Sizce başka ne tür görgü kuralları edep kapsamında değerlendirilebilir?
Düşününüz.**

“2003’ten beri hizmete devam”

*Ek işimiz değil,
Tek işimiz...*

TIKLAYINIZ
DAHA FAZLA
DÖKÜMAN İÇİN

 DDY YAYINLARI
İnönü M. Turgutreis C. No:63 İZMİR

 dindersi.com
— 2003’den beri —

0 505 979 88 88 - 0 555 153 08 74